

בעין חינוכית

בעין חינוכית מספר 112, ט"ו באלול תשע"ב

מצוות תשובה ציונית-דתית!?

הרב פרופ' נריה גוטל, נשיא מכללת אורות ישראל

הדין! לחילופין, ודאי שהם נקראים לתשובה שלמה, מהכרת החטא ועד תיקונו השלם.

משנת הציונות הדתית גרסה כי הגיעה העת לשיבה הביתה, ושיבה זו עצמה היא חלק מהליך התשובה הלאומי. כשם שלצד תשובת הפרט קיימת תשובת הכלל, כך לצד התשובה הרוחנית קיימת גם התשובה הפיסית.

הרצי"ה ערך את ספרו המכונן של מרן הראי"ה זצ"ל 'אורות התשובה', ספר שמהדורתו הראשונה ראתה אור עוד בחיי מרן הרב (תרפ"ה – 1925). מרן הראי"ה עצמו רשם כסדר רק את שלוש הפרקים הראשונים, ורבנו הרצי"ה הוא שסידר את יתר הסעיפים, שאורגנו לפרקים, מתוך מחברותיו של הרב. אורות התשובה כולו נשען גם הוא על אותה השקפה ציונית דתית. כך כתב הראי"ה לתלמידו-חברו הרב יעקב משה חרל"פ זצ"ל ב'איגרת התשובה' (אגרות הראיה ב', שעח):

ואם יבוא אדם לחדש דברים עליונים בעסקי התשובה בזמן הזה, ואל דברת הקץ המגולה ואור הישועה הזרוחה לא יביט, לא יוכל לכוון שום דבר לאמיתתה של תורת אמת, כי כל זמן מאיר בתכונתו...

עמלו של הרב בחיבור אורות התשובה נשען כולו על משפט זה. וכי לא היה די בהלכות תשובה של הרמב"ם, בשערי תשובה של רבנו יונה גירונדי, בשער התשובה של רבנו בחיי ועוד חיבורי תשובה מצוינים שכבר התחברו? מה ראה הרב להקדיש עצמו למאמץ זה של חיבור ספר חדש ואחר בענייני תשובה? אין זה אלא ש-כאמור- הרב סבר שלצד חיבורים חשובים אלה, הדור נצרך לחיבור

במחשבה ראשונה, מה לתשובה ולהשקפת עולם ציונית-דתית או חרדית? מצווה היא מצווה, עברה היא עברה, ותשובה היא תשובה; מה לי אם כיפה סרוגה לראשך או מגבעת שחורה (וסליחה על השימוש בתיאורים...)?

מתברר שאכן כן, רובד מסוים של תשובה נוגע בעומק המשנה הציונית-דתית, ומי שחזר ושנה אמירה זו היה רבנו הרב צבי יהודה זצ"ל. בשנה זו, שנת הלימודים תשע"ג, עתידה המכללה לעסוק בע"ה במשנתו של רבנו הרצי"ה זצ"ל אשר להסתלקותו מלאו שלושים שנה, וזאת תוך התבוננות ממוקדת במשנתו הציונית-דתית. נפסע אפוא להלן, ולו גם קמעא, בעקביו, בנקודה חשובה זו של "תשובה ציונית דתית".

גם בכתביו וגם באמריו לא הפסיק הרצי"ה להפנות לדבריו המרעישים של ר' חיים בן עטר, אור החיים הקדוש, לפרשת בהר (ויקרא כה, כח):

כי ימוך אחיך – פרשה זו תרמוז עניין גדול והערה ליושבי תבל [...] בעוונותינו נמכר הבית [=כוונתו לבית המקדש בפרט ולארץ ישראל בכלל] ביד האומות [...] והודיע הכתוב כי גאולתו היא ביד הצדיק אשר יהיה קרוב לה' [...] והגאולה תהיה בהעיר לבות בני אדם ויאמר להם: הטוב לכם כי תשבו חוץ, גולים מעל שלחן אביכם? ומה יערב לכם החיים בעולם זולת החברה העליונה אשר הייתם סמוכים סביב לשלחן אביכם הוא אלהי עולם ב"ה [...] ועל זה עתידין ליתן את הדין כל אדוני הארץ גדולי ישראל ומהם יבקש ה' עלבון הבית העלוב.

אותם "אדוני הארץ גדולי ישראל" שאינם קוראים גם בהווה לעלייה ארצה ולבנינה, עתידים אפוא "ליתן את

נוסף, כזה שמדבר אליו לפי תקופה ייחודית זו של "קץ מגולה" ושל "ישועה זרוחה".

ו"ברא כרעא דאבוה" – הבן בעקבות האב. הרצי"ה הקדיש לא מעט מאמרים לנושא התשובה הלאומית. כך, במאמר "לאור תשובת הדור" (לנתיבות ישראל, א, עמ' מז ואילך), הדגיש הרצי"ה כי על הפרק עומדת "תשובת האומה הישראלית [...] אל מלוא שלימות חייה וטבעיותם הא-להית [...] אל ארצה וממשלתה, נחלת סגולתה, שלטון שפתה ותרבותה, יישובה, חקלאותה, תעשיותה וצבאיותה, ועל כולם וביסוד כולם ובתוכם אל אלהיה, חי העולמים ורבונם, אל תורתו, חוקיו ומשפטיו, במשמרת ברית אבותיה". רק השקפת עולם ציונית-דתית יכולה להכליל במשנת התשובה את ממדי תשובת השפה, תשובת החקלאות, תשובת התעשייה, תשובת הצבא וכו', כחלק אורגני-ממשי של תשובת האומה הישראלית לתורה ולמצוות.

גם את ה"אתחלתא" של הליך הגאולה שאותו אנחנו חווים, את ה"קמעא קמעא" שבגאולתם של ישראל (ירושלמי ברכות א, א), ראה הרצי"ה כחלק מהתשובה הלאומית שעליה הבטיחה תורה. שוב ושוב הדגיש ברבים מאמריו ומאמריו את הבחנת התשובה "עד ה' " מהתשובה "אל ה' ". הרי מצד אחד כתוב: "ושבת עד ד' אלקיך ושמעת בקולו" (דברים ל, ב) ומצד שני כתוב "כי תשוב אל ד' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך" (שם שם, י). בהמשך לדברי קדמונים (ר"י עראמה, עקדת יצחק, לפרשת נצבים; אורות התשובה יז, ב ועוד) אף הרצי"ה עמד על כך (אור לנתיבותי, צז: מהלכי תשובה וגאולה) שמדובר בתהליך הדרגתי:

מקודם תהיה [...] רק תשובה שאינה-שלמה, "עד ד' אלהיך", ואחרי התקבצותנו לארץ ירושתנו, כבושנו אותה והצליחנו בה, אז יהיה התיקון השלם של מילת הלבבות והמשך התשובה השלמה, "אל ד' אלהיך", בעשיית מצוותיו ושמירת חוקיו. וכן מפורש ביחזקאל

דהורים חינוכיים

שמקודם תהיה התקבצותנו שוב אל אדמתנו, ואחר כך תהיה זריקת טהרה מן השמים ואחר כך התחדשות הלב והרוח, ואחר כך קיום המצוות החוקים והמשפטים.

בכך סרה לזות-השפתיים של מתנגדי הציונות-הדתית, אשר התריסו למולה והעמידו לנגדה את הקשיים והעיכובים, הסיבוכים והמהמורות שאותם גם אנחנו רואים ומהם גם אנחנו איננו מתעלמים. איננו מתעלמים, אך אנחנו יודעים שבדיוק זה הליך הגאולה, כמו גם הליך התשובה הלאומי, שעליהם העידה תורה. בירושלמי (שבת ו, ט) אמרו: "עתידה בת קול להיות מפוצצת באוהלי צדיקים ואומרת כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו". בת קול זו יודעת שלעתים, בתוך אוהלי הצדיקים עצמם יש ש"פעלו עם אל" ויש שלא! הוא שאמרו גם בבבלי (סוטה מח ע"ב): "מי גרם לצדיקים שיתבזבו שולחן לעתיד לבוא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקב"ה", ומבאר רש"י: "קטנות – קטנות אמנה".

הציונות-הדתית ידעה להעמיד בראשה, נס להתנוסס, גדולי תורה שהציבו משנת גאולה סדורה, ואנחנו בע"ה בעקביהם.

בית המכללה מאחל לכל תלמידיו וידידיו

שנה טובה ומתוקה

ת'הא ש'נת ע'ליה וג'אולה

א. הרב גוטל מלמד אותנו (בעקבות הרצי"ה והראי"ה) כי צריכים אנו לעשות תשובה (גם) ביחסנו למפעל הציוני. מדוע אין אנו רגילים לחשוב שנדרש חשבון נפש בימי אלול גם בתחום זה? שמא במקום עמוק בתוכנו אין אנו מפנימים שפועלנו הציוני הוא חלק מעבודת השם שלנו?

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

תחום חינוך אמוני

מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

ב. האם תרצו לכלול מסר יסודי זה (שהוא בריח במשנתם של הכוהן הגדול ובנו) בעבודה החינוכית השנה? ובעבודה

האישית? אם כן, כיצד?

ניתן לעשות מנוי אישי (ללא עלות) על דפי **בעין חינוכית**. נא לפנות לשרון: sharonz@orot.ac.il

אורות ישראל